

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUPT DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
10 Lei pe an

Învățăături din viața lui Ștefan-cel-Mare

Maî puțin decît de viața lui Ștefan-cel-Mare, cu silințele, izbîndele și suferințele ei, s'a vorbit de învățăturile ce se desfac din toată desfășurarea voinții lui înțelepte. Și de învățătură e tot atîta nevoie ca și de exemple în vremuri ca ale noastre, cînd sînt maî multe cîrduurile rătăcitoare, mergînd trufaș spre peirea lor, decît aceia cari-și cunosc drumul și știu la ce capăt bun duce.

Sînt atîția și atîția oameni din viața cărora nu se pot culege decît fapte, care trăiesc în mintea rudelor, cunoscuților, ba chiar și a unui cerc maî larg, decolorîndu-se pe zi ce merge, ca fotografiile expuse la soare. Chiar și acei ce nu trăiesc numai pentru dinșii pot să nu dea îndreptări și sfaturi, orîcit de zgomo-toasă, de strălucitoare, de triumfătoare li-ar fi viața: ei aû mers cuminte pe drumul tuturora, al înnaintașilor și al vecinilor, ei și-aû făcut numai datoria lor. Sînt oameni cum se cade, oameni respectați, dar la mormîntul lor nu se poate gîndi nimeni să vie, în ceasuri grele sau în ceasuri nesigure, pentru a cere dezlegări, oracole. Așa cum sîntem noi acuma,

Garda steagului, din cortegiul istoric al serbării;
schiță de Costin Petrescu.

n'avem măcar destui oameni de felul acesta, dar încă din felul, așa de înalt și binefăcător, al veșnicilor învățători ai neamului!

Cei ce învață pe alții înainte și după, și multă vreme după moartea lor — atunci spusele lor par a cădea din seninul cerului, ca lumina clară a unei stele eterne — trebuie să fie întiiu oameni originali. Pare că natura, care nu e revoluționară, ci strict legală, lasă în lungi șiruri de ani ca viața să se desfășure de la sine, formele omenești aducând necentenit altele asemenea lor întru toate; până ce, într'o clipă, o cuprinde dorința de artist de a crea din nou, de a arunca în mișcarea societăților omenești ceva neobișnuit și cu totul nou!

Atunci ea făptuiește *însăși*, de-a dreptul, pe cînd mașina dă înainte opera ei de toate zilele, un *unicum*, care nu se va înfățișa apoi supt alt nume, în alt individ, și nu va sămăna cu alte *unice* pe care, iarăși, însăși mina dumnezeiască făcătoare de minuni le va crea personal.

Atunci oamenii au un *erou*: ei nu-l văd la început, îl pun în rîndurile celor de o vîrstă, de o treaptă cu dînsul și, cînd el se desface de la sine, firește, de ceilalți, precum se desface marmura din lut, îl urăsc chiar și încearcă a-l înjosi. Dar e în zădar; pier numai făpturile mijlocii, care zboară între pămînt și cer și care trebuie să sufere urmările acestei nehotăriri ce este în ființa lor: un Napoleon, să zicem. Cei ce sînt eroi întregi, *îving*.

Și învingerea lor e nespuse de binefăcătoare. Ceilalți oameni au puterile care li trebuie lor, și, cînd ele se întimplă să întreacă întru citva, la un om de talent —, el își prețuiește îndată prisosul, îl închiriază, îl vinde, îl laudă, îl împarte cu toată scumpătatea. La erou o putere de viață uimitoare se desface din toată alcătuirea lui: în jurul frunții e lumină, lumina pe care o văd aceia cari-l cunosc și-l iubesc; de jur împrejurul lui, până la capătul societății în care trăiește, e o neoprită revărsare de putere, care preschimbă, curăță, înaintează. Eroul n'o socoate: ea e fără nici-un preț pentru el; dumnezeiasca lui mamă i-o va da din nou, oricînd. Și, cînd el moare, moartea lui nu e uciderea obișnuită a unei făpturi omenești: Firea l-a luat înapoi la sine, cu grija cu care artistul strînge opera lui cea mai iubită; și el a adormit pe brațele ei puternice.

* * *

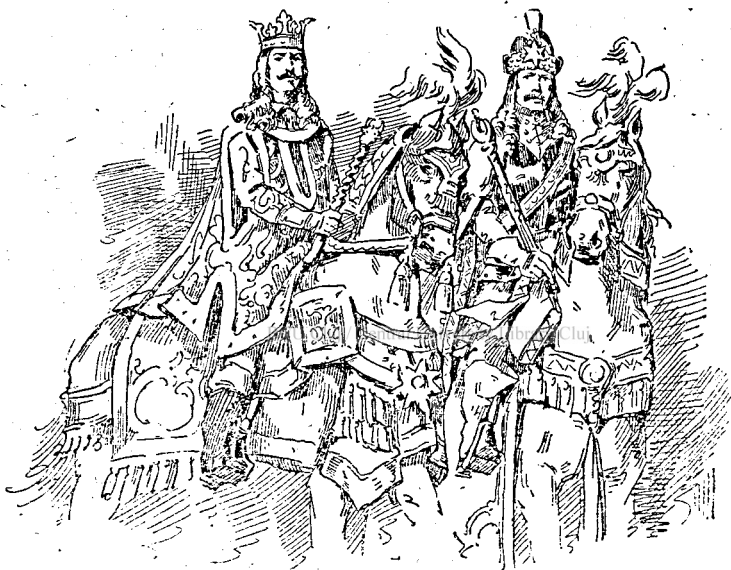
Așa un erou am avut noi în acel Ștefan de acum patru sute de ani, pe care, neștiind cum să-l numescă, urmașii l-au împodobit cu numele de cel Mare, cel Bun, cel Sfînt.

Urmăriți toată vorba, toată fapta lui, și veți găsi eroul în acel în-

teles mare și curat care înlătură zgomotul, trufia, înălțarea de sine, viclenia celor ce se tirăsc și mușcă unde au lins, și care cuprinde în sine desfășurarea largă, imbielșugată, senină pe care o au puterile cele bune și mari ale naturii, riurile neobosite, noriile ce binecuvintează holdele, marile oceane «pașnice», — frații și surorile lui.

E nouă, e neobosit și e cruțat de zdreanța fudulă a iubirii de sine, pe care o ard razele ce pornesc de la dînsul.

Venia — un tinerel fecior de Voevod, cu ochii buni albaștri și pletele de arhanghel zburînd în vînt — într'o țară ticăloșită, care era

Stefan și Vlad-Tepeș; din același cortegiu; schiță de același.

deprinsă de douăzeci-treizeci de ani să se zbuclume toată pentru ca un Domn să orbească, să taie, să otrăvească pe altul, pentru ca o haită, o potaie de boieri răpareți să înlocuiască pe alta în jurul Scaunului domnesc.

El veni, învinse și se așeză în Suceava. Putea să prigonească, să taie, de o parte, să înnalte în cinste, să îmbogățească, de alta. Dar el nu făcu așa: nu pentru că socoteala i s'ar fi părut rea, ci fiindcă *nu putea* face așa. Domnul gonit, care-î ucisese mișelește tatăl, acela nu fu scăpat din ochi o clipă, și el peri așa cum i se cuvenia. Dar orice boier pocăit putu să se apropie de dînsul, și în rindurile dese ale sfetnicilor săi el trecu numai odată cu sabia goală: pentru a căuta niște vînzători de țară.

Dar el nu părteni pe boieri și nu făcu din țară un scaun pentru ca ei să-și razime picioarele pe dinsul. Umiliții și smeriții, cari erau și credincioșii și vitejii, găsiră în el pe Vodă al lor, darnic și harnic, mîndru către dușman de mîndria țerii, bun față de ai săi fără deosebire, în genunchi înaintea lui Dumnezeu, de la care recunoștea biruința, ca unul ce se simția eroul prin care Dumnezeu învinge, fiul lui drept și nemijlocit. Precum știa că prigonirea e stearpă, așa știa că puterile cele mari zac în mulțimile liniștite ale unui popor, iar nu în dunga ușoară de spumă care forfotește și scînteie. Astfel el dăduse cele două mari învățături pentru călăuzirea unei țeri.

Și până la argintul bătrînețelor celor mai înaintate, el dădu a treia învățatură, care privește legăturile-cu străinii.

Erau pe atunci oameni mîndri, bucuroși de a fi dăruiti și lăudați, cari socotiau că nu e neam mai priincios nouă decît Polonul. Și alții ziceau: decît Ungurul. Alții: decît creștinii depărtatei Europe apusene. Alții: decît Turcul. Și, în fundul gîndului celor ce vorbeau așa, era și încredințarea că sîntem un popor nevolnic, care de la noi înșine și prin noi înșine nu putem face nimic, nu putem dăinui măcar.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ci Vodă Ștefan-cel-Mare a zis: nu. Întîiu el a dovedit tuturor că poate învinge; tuturor, bătîndu-î pe rînd. Și cum s'ar fi avîntat după aceasta altul spre cuceriri, spre faimă, spre strălucirea locurilor înalte, unde nu este lumină adevărată! Dar el nu făcu așa, ci, înfîngînd sabia-î curățită de sînge, el se propti în ea, veghind. Oricine i-a fost drept vecin, l-a avut vecin drept și pe dinsul, dar el n'a iubit pe nimeni decît pe ai săi, căci iubirea adevărată e pună într'o inimă de om, și ea nu se răspîndește.

Iar o a patra și cea din urmă învățatură a lui se vădia în zilele cînd, la hramuri, țerănimea biruitoare se grămădia în cuprinsul mănăstirilor întemeiate de el. În acele zile, clopoțele ce se avîntau în înălțime spuneau nevoia luminii adevărate, luminii cîștigate prin muncă, și nu împrumutate de aiurea, a luminii răspîndite asupra tuturor, și prin care se înfrățește și se întemeiază bine un popor.

Acestea le spune viața lui Ștefan-cel-Mare, acestea le spune de patru veacuri mormîntul său, celor puțini sau mulți ce au venit la dinsul. Ele erau ieri o mustrare, astăzi sînt un îndemn. Și mine... În noi stă să cîștigăm acel *mine!*

N. IORGA.

ȘTEFAN-VODĂ

I

În castelul din Suceava
Pacea nopții e stăpînă
Nu se mișcă nici o umbră,
Nu răsună nici un pas.

Doar din ceas în ceas străjerii
Mai trezesc din porți boltite
Linișteă pe strimte uliți—
Și-amuțesc pe urmă iar.

În castelul din Suceava
Singur Petru Aron-Vodă
Chinuit de gînduri negre,
Stă în jilțu-i de stejar.

În iatac crivatu-i încă
Neatins. Veghind d'asupra-i
Candela slab luminează
La icoana de argint.

Pentru ce, o Petru-Vodă,
Nu poți tu închide ochii!
Pentru ce nu afli tihnă
La un ceas așa tirziu?

Dormi, căci iată, pe la geamuri,
Zorile încep să bată,
Primăvara-i noaptea mică,
Scurt e al Domniei vis...

Crunt în jilț stă Voevodul
Pentru că nu vrea s'adoarmă,
Tîuda însă îl doboară,
Somnu-l prinde pe furis.

Ci un vis grozav s'arată
Minții sale tulburate:
În castelul din Suceava,
Sfatul terii e-adunat.

Toți boerii, dregătorii
Cei înalți, bătrînii sfetnici,
Sînt de față — și el, Petru,
Stă în Scaunul domnesc.

Dar de-odată crește-un freamăt,
Ușa sălii se deschide:
Umbra lui Bogdan-Viteazul
Cel ucis la Reusenî,

Printre sfetnici drum își face,
Către Scaun naintează —
Cruntă-i și scaldată 'n sînge
Fruntea fratelui ucis.

Spăimîntați se dau în lături
Ca să treacă Bogdan-Vodă,
Toți boerii, — și se 'nchină
Fostului stăpîn și Domn.

Și cu mare glas, acesta
Strigă: «Petre, amar ție!
Ucișă de frate, ceasul
Răzbunării a sunat!

«Dă 'napoi coroana terii
Ce cu sînge ai pătat-o
Și-ai furat-o mișelește —
Nu ești vrednic tu s'o porți!»

Și, zicînd așa, întinde
Mîna-i amenințătoare.
Mîna crește uriașă
Ca să-l smulgă de pe tron...

Greu în somn se luptă Petru,
Vrea să strige slujitorii,
Vrea s'alerge, — dar nu poate
Și se sbuciumă gemînd:

Îngrozit deschide ochii,
Cată 'n jur — e ziua mare.
Marele-Postelnic, palid,
Gîfănd răsare 'n prag:

«Doamne! Ștefăniță-Vodă
E la porțile Sucevei!
Fîlfăe biruitoare
Steagurile-muntenești!»

«Oastea ta e fugărită,
Fugi, Măria ta, de grabă —
Toată țara i se 'nchină
Toată țara e cu El!»

II

Bucură-te azi, Moldovo,
Și de nuntă te gătește —
Uită jalea și zîmbește
Cerulei senin de-April.

Primăvara, mama noastră,
De pe plaiurile tale
A gonit cumplita iarnă
Și pe cruntul Voevod, —

Primăvara, mama noastră,
Îți deschide veac de aur
Și-ți aduce mire tînăr,
Tînăr și frumos ca ea!

Bucură-te tu, Suceavă,
Bucură-te și tresaltă,
Falnică cetate sfântă
A străbunului Mușat.

Sună-ți clopotele toate
La bisericile tale
Largă poarta ți-o deschide
Ca să intre cu alaiu

Ștefăniță, prinț de viță,
Fiul lui Bogdan, nepotul
Vrednic al lui Alexandru
Celui bun și plins de toți!

III

Pe un cal alb fără pată
Ce aruncă foc pe nară,
Ștefan-Vodă e călare,
Imbrăcat numai în fir.

Pletele-i bălaie joacă
Revărsate în inele
Și-i frumos ca un arhanghel
Pogorit acum din cer.

Pana de la gugiumană-i
Filfăe în vînt vioaie,
Flutură în falduri manta-i
Aruncată peste-un umăr,
Mina dreaptă strînge friul
De argint — cealaltă pala
Cu mîner de pietre scumpe —
Scări și sporî sint tot de-argint.

Astfel trece Ștefan-Vodă
Pe Siret în sus. Aprozii,
Călărind în juru-i, strigă:
«Să trăești, Măria Ta!»

Și popor de pretutendeni
De pe șes, din văi și dealuri
Curge 'n jos pe drumul țerii —
Casele rămîn pustii.

Toți aștern în ternă fruntea
Și-i aruncă flori în cale
Și-l întîmpină 'ntr'un strigăt:
«Să trăești, Măria Ta!»

Toți aleargă, și cucernici
Gîrbovii moșnegi se 'nchină:
«Mulțumescu-ți ție, Doamne,
Că mi-ai ajutat să-l văd!»

Toți aleargă, — lung oftează
Fetele cu ochii galeși:

«Doamne, mîndru i se șade!
Ai jura că-i Făt-Frumos!»

Saltă flămurile 'n aier,
Spumegă 'n zabale caii,
Sulițile scînteiază,
Surle sună sgomotos.

Dar la locul *Direptate*
Ștefan-Vodă poposește:
Țara-i adunată acolo
Să-l întîmpine pe Domn.

Episcopi 'n mantii scumpe
Și cu cîrjile în mină,
Între ei Mitropolitul
Teoctist, cu mitra 'n cap.

Preotul purtînd 'nainte,
Evanghelia și crucea
Și diaconii 'n stihare
Cu cădelnițele 'n mină.
Și citeții 'n două laturi
Cu făclii aprinse 'n două
Sfeșnice de-argint — în urmă
Vin boierii mari și mici.

Ștefan-Vodă sare sprinten
De pe cal. — Innaintează,
Se descoperă, se 'nchină:
Cuvios, în svon de psalmi,

Evanghelia sărută —
Și 'ngenunche Voevodul.
Teoctist Mitropolitul
Unge creștetu-i cu mir.

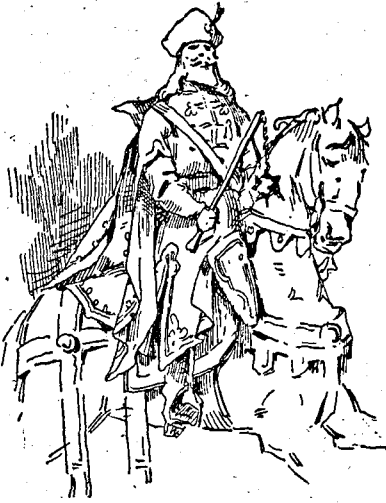
În genunchi stă tot norodul,
Nici un murmur nu s'aude,
Ștefan-Vodă 'naltă fruntea
Și se întoarce spre popor.

«Este dintre voi vre unul
Care 'mi pizmuie Domnia?
Aū cu voia tuturoră
M'a sfîntit Moldova Domn?»

Ca o mare în răscoală
Chiuind tresaltă gloata,
Scuturînd bogate plete,
Brațe tari 'nălțînd spre cer,

Și din miile de piepturi
Izbucnește-un singur strigăt:
«În mulți ani, mulți ani, cu pace
Să domnești, Măria Ta!»

St. O. IOSIF.

Un boier (Vornicul); din același cortegiu; schiță de același.

PODUL-INNALT

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Un vînt de ghiață a nceput să sufle
 Și stelele s'au aburit pe cer.
 Prin văi se-arată dimburî de zăpadă,
 Ca niște turme albe. În pădure,
 Clipesc în noapte focurile roșii;
 Ca aripî de-aur se înalță flăcări,
 Lumina aruncînd-o printre arborî
 Și pe ostașii adunați în gloate.

Priviți ce șoimi se nasc în țara noastră!
 Puternici de-ar zdrobi o piatră 'n mină:
 Ca trunchiuri de copaci li sînt grumajii
 Și ochii ard supt fruntea lor deșteaptă...

În cortul cel păzit de doi arcași
 Stă Domnul lor... Dar nu e Domn, ci tată
 Cu grijă mare de feciorii lui.
 Și, în înalta lui înțelepciune
 El i-a chemat la lupta cu păgîniî,
 Și ei, lăsîndu-și plugul, au venit
 Să-și apere moșia de peire,

În grija cîmpului au fost crescuți:
 De ani, pămîntul l-au muncit cu brațe,
 Și drept răsplată li-a ursit pămîntul
 Să aibă piept și brațe ca de stîncă
 Și mlădioși să fie ca oțelul,
 Puternică să curgă viața 'ntrînsii
 Cum curge măduva 'n stejarii trainici.

Ei știu că mulți vor rămînea pe cîmpuri
 Cu ochii duși la stelele din cîeruri,
 Dar vor muri de zece ori mai bine,
 Decît să-și vază casele aprinse,
 Copii 'nfipti cu sinurile 'n suliți,
 Soțiile-aruncate supt copite...
 O, ura cum măi duduie în piepturi!
 Și mina se răpêde să zugrume
 Pe șarpele spurcat ce ne-asuprește...

Lăptoasă ceața izvorînd din umbră,
 Topește orice urmă de oștire...

Din cîmp un murmur depărtat se-aude:
 Strigări de oameni, dudit de roate...
 Fiorii trec prin ceața românească
 Și toată oastea 'ngenunchiată cade,
 Făcîndu-și cruce...

Ei cred în mila Domnului de -sus,
 Și de la el veni-va mîntuirea. —

Acum se-aud porunci în șoaptă
 Și, grea, tăcerea cade pe pădure..

Ah, unde ești tu, soare luminos,
 Să vezi șiroiul păgînesc cum vine,
 Ca un balaur uriaș mișcîndu-și
 Inelele prin văi, de ceață turburi.
 Ah, unde ești, prieten țerii mele,
 S'aruncî scînteii pe armele lucioase,
 Pe Soliman să-l vezi ce mîndru șade
 Pe-un cal cu șeaua înmuiată 'n aur,
 Să vezi Spahii bărboși cu fesuri roșii
 Săltînd pe caii plini de neastîmpăr.

Ei vin ca la petrecere, păgîinii,
 Să prăpădeasc' un neam blajin și pașnic,

Dar Dumnezeu nu li-o ierta păcatul.
 El e temelul lumii și el suflă
 Coroanele 'mpăraților ca pleava...
 Și multora din cei ce rid acuma
 Li va 'ngheța pe buze-albite risul.
 În piept li s'o desface floarea morții.

Din piclă se înalță o pădure :
 Încet inghite-o parte din oștire...
 Supt bolțile de ramuri fără frunze,
 În lut, adînc, s'afundă grele tunuri ;
 Cărările stricate de șiroaie
 Împiedecă la mers. De prin adîncuri
 Vin gemete cu răbufneli de vifor,
 Și plînge codrul mohorit în ceață.
 N'a tresărit pămîntul de o goană ?
 Nu se aude-un țipăt? — Nu : e vîntul !

Se limpește drumul... Mai în vale,
 Un pod se 'ntinde peste-o apă tristă...

S'oprește vîntul..., amuțește codrul,
 Și firea toat'asteaptă, încordată.

Cînd cel d'întîiū a pus pe pod piciorul,
 Un freamăt zgudui pădurea 'ntreagă.

Cînd cel d'întîiū trecu pe pod..., odată
 De răcnete vui întinsa lume,
 Și norii de săgeți se năpustiră,
 Foșnind ca aripi crincene de-oțel.
 Un val de foc în două rupse podul,
 Ciorchine de-oameni azvirlind în mlaștini...
 Se cufundară oamenii și caii,
 De par'c'ar fi căscat cumplit pămîntul
 O gură lacomă de vieți păgîne.
 Înspăimîntați, ostașii năvăliră
 Să iasă din pădurea fermecată,
 Dar crunți copacii se mișcară 'n trunchiuri

Și ca o furioasă vijelie
 Se prăbușiră... În zădar cu săbii
 Se apărau cu spaimă Ienicerii,
 Căci ramuri groase li zdrobiau puterea
 Stropșindu-li spinările cu trosnet,
 Iar caii, cu nechezet dureros,
 Se zvîrcoliau în chinurile morții.
 Spinoase crăci li se 'nfigeau în vintre
 Și spuma roșă tremura 'n zăbale. —
 Mereu din aieru'mbibat de ceață
 Zburau săgețile în stoluri dese
 Și se 'nfigeau în frunțile încruntate,
 În ochii vii, în inimile calde.
 Și trîmbițe sonore răsunară,
 Vestind izbînda celor drepti pe lume...
 «Fugiți, fugiți, căci iadul cu noi luptă!»,
 Strigă un glas, și spaima se întinse
 Cum undele se 'ntind pe-un lac adinc
 De zvîrli o piatră în mijlocul lui.
 Orbiș acum se ucideau păgînii,
 Și mina ridicată în neștire
 Cădea pe capi, pe frați și pe prieteni...
 Își smulge Soliman podoaba bărbii
 Și pieptul i se umflă de minie,
 Și hainele strălucitoare rupe, —
 Vestminte scumpe care au fost țesute
 Cu fir de aur și mătasă verde,
 Țesute-au fost în lacrimi și sudoare
 De-o sută de creștine roabe.
 Înfige Soliman vrăjmașii pinteni
 În carnea calului cu nări de foc,
 Și calul, sforăind, s'aruncă'n lături,
 Picioarele supțiri strivesc pămîntul,
 Și, coama 'n vînturi fluturînd-o,
 Nebun în tropot răpede pornește.
 Răcnește Soliman, blestêmă oastea,
 Pe Ieniceri încearcă să-i avînte
 Săgețile din arcuți să azvîrle
 Ca un potop de fier pe ceață noastră,
 Dar mindrii Ieniceri, de spaimă mare,
 Țintesc pieriți în ceață 'ntunecată,

Nu văd nimic, dar simt în piepturi
 Cum loc își fac săgețile-ascuțite,
 Și parc'o mână nevăzută 'ntoarce
 Ucigătorul fier la ei în sinuri.
 Și sorii de foc, în bubuit de tunet,
 Din neguri se răpăd pocnind cu vuiet,
 Despică rîndurile mișcătoare
 Și carne rup din piepturi și din brațe,
 Zvîrlindu-le în mlaștina din vale.

Iar marea oaste, cî pornise 'n șiruri
 Atît de falnice, cu gînd de pradă,
 Din calda Asie cu flori de aur,
 Cu riuri liniștite și adînci,
 Acum stropită e de sînge roșu,
 Și trupu-î sfișiat abia măi luptă
 C'un dușman, nevăzut și crunt...

Prietena oștirii noastre, Noaptea,
 Plecînd, aruncă zorile în urmă;
 Un vînt adună aburii din văi,
 În mari troiene umede îi suie.
 La răsărit, îngrozitor de roșu
 S'arată cerul înghețat. Iar cîmpul
 Se întinde violet, pătat pe-alocuri
 De largi cearșafuri de zăpadă.

În fund, spre miazăzi dîscrește-un vuiet
 Și gloate negre s'adîncesc în zare:
 E Soliman cu-oștirile-î mărețe...

Se duc, se duc, mînați de vîntul groazei
 Cu răcnete de fiară săgetată,
 Spre Asia 'nflorită și senină,
 Să-și usce rănile în caldu-î soare, —
 Cu tremur de acum să se gîndească
 La țară cu păduri întunecate,
 La țara unde-î Domn Ștefan-cel-Mare...

Acum cu raze strălucitul soare
 Îmbrățișează țara românească,
 Și vînturii line s'au lăsat din ceruri
 Să mîngieie colnicele-aburite. —

Movili de trupuri au rămas pe coaste,

Și printre morți sînt și voinici de-aî noștri!
 Ei aū luptat să-și apere moșia,
 Și, din porunca Sfintului de sus,
 Din singe românesc vor răsări
 Bujorii mari și mindrele garoafe.

De pe-o colină înmuiată 'n singe
 Un călăreț privirile-și răpède
 Pe urmele vrăjmașilor nemernici.
 În purpură-l îmbracă Răsăritul,
 Și soarele din raze-î împletește
 Ca la un sfînt cunună de lumină...

E Domnul și stăpînul nostru:
 Ștefan cel Mare...

G. VILSAN.

MOARTEA LUI ȘTEFAN-VODĂ

Cum aū început a vui clopotele în strălucitoarele turnuri ale Sucevei, s'a știut în norod că Vodă-Ștefan s'a dus. Și din sat în sat,

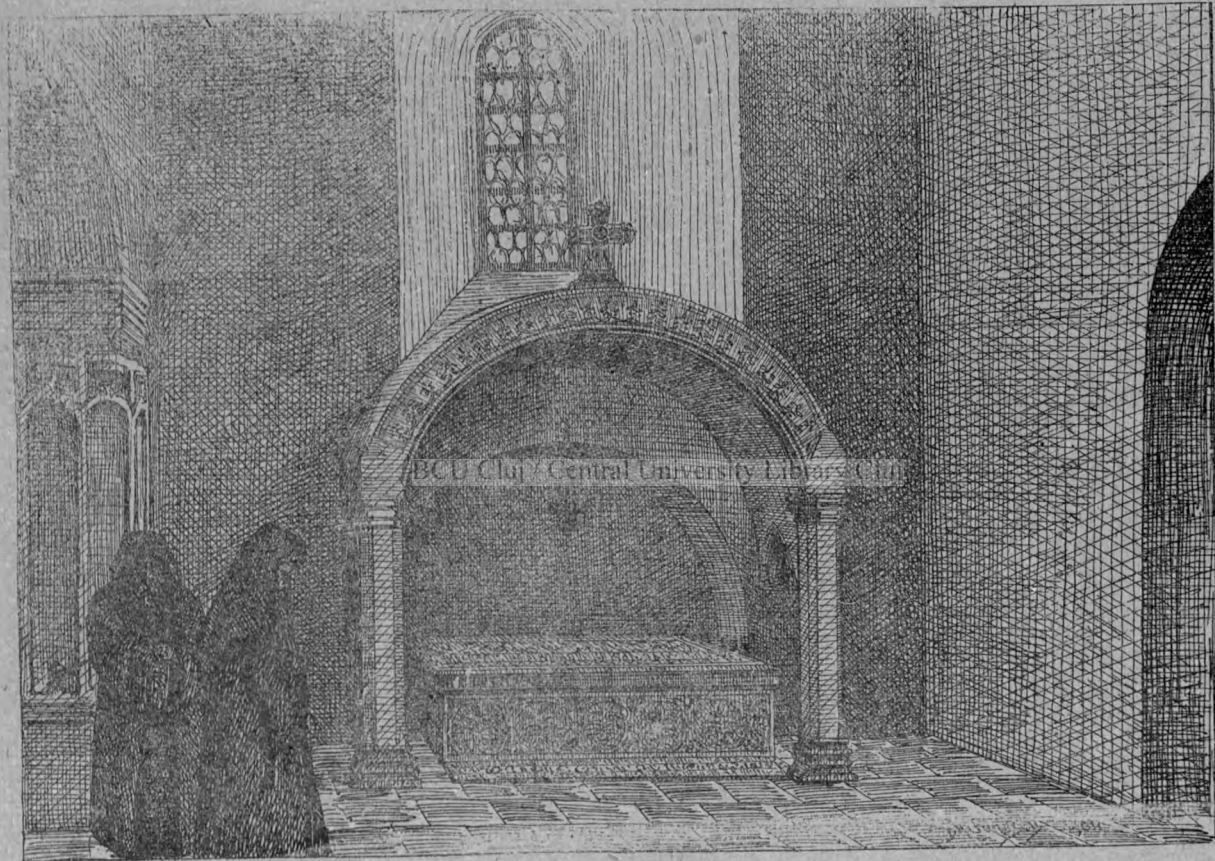

BCU Cluj / Central University Library Cluj

din clopotniță în clopotniță, vaetele de aramă s'aū împînzit ca o durere uriașă peste întregul pămînt al Moldovei. Din piscurile munților prinseră a curge spre văi tînguirile buciumelor de cireș: plăeșii spuneaū culmilor, și codrilor, și drumurilor de ape, tuturor colturilor unde se găsiaū așezăminte de vechi oșteni, spuneaū durerea cea mare, cea fără de îndreptare. Și pe căile prăfuite, pe malurile riurilor aurite de soarele lui Iulie, alergăū pe cai repezi Crainicii

plecați pe oblicurile șelelor, Un buciumaș, din același cortegiū, schiță de același. spintecăū văzduhul ca niște paseri îngrozite, suflate din urmă de viforul unei vești grozave.

«A murit Vodă-Ștefan! A murit Vodă!» Vestea a fost un fulger.

Monăstirea Putna ; Mormintul lui Stefan-cel-Mare ; schițe de arhitectul Vladimir Mironescu.

În frământarea jalnică a orașelor și a satelor, cuvintul, deși era demult așteptat, cutremură inimile. Și clopotele de moarte plîngeau pe întreaga Moșie, și boierii, oștenii, norodul, cu capetele descoperite, umblau purtați într'un vârtej de jale, se gîndiau la un viitor de cum-pene și se întrebau: ce va fi după ce-l vom pune în mormînt?

În umilitele bisericuțe ale satelor, în mănăstirile clădite ori înzestrate de marele Voevod, se ținură priveghiuri de tăcere și mîhnire.

Numai glasurile, preoților vorbind sufletelor simple și oșelite în nevoi tresăriau supt bolti, din altare, și chemau în lumina scăzută a candelelor umbra marelui lor Voevod.

Căci nu era în toată Moldova bărbat cu brațul tare, care să nu-și aducă aminte ca de erii de crîncenele războaie ale așilor din urmă și care să nu-și aducă aminte ca de-un frate; ori de-un tată, de luminosul Domn.

Și acuma toți tăceau cu sufletele amărite. Iar în palatul lui din Suceava, Vodă-Ștefan sta mort, alb și senin, cu minile cruciș pe piept. Se odihnia, alinat de moarte, neînvinsul a cărui tunătoare vrednicie spărsese cerul celor patru vînturi. Și preoții, și vlădicii, și mitropoliții în vestmintele lor de aur și mătăasă cadelfițau în jurul mortului împrăștiind mirodenii și murmure, chemînd pacea dumnezeiască asupra zbciumatului suflet.

Iar mării și vitejii boeri în haine cernite priviau cu ochi împietriți spre trupul liniștit pe care-l cerea pămîntul și se gîndiau la zilele de mărire care umpluse cu lumina lor o jumătate de veac și se gîndeau că sufletul cel mare al Domnului lor va trăi în veacuri și se va înălța ca un finic înflorit, de holburile vînturilor nescuturat.

Zilele se strecurară în jalea mută a poporului și în răsunătorul bocet al clopotelor. Pe urmă se întinse alaiul mare de preoți, de oșteni, de boierii și de norod. Și Vodă, înveșmîntat ca în vremile mării, cu coroana în cap, cu sabia și buzduganul alături, fu ridicat pe năsalie de boierii mari; clerul își înălță glasul — și porniră. Musicile

Un cetaș; din același cortegiu, de același

ostășești, timpeni cu coardele slăbite și buciume, prinseră a suna într'un bubuit adinc de tunet, — și cînd eși alaiul din cetate se umplură cîmpiile de mulțimea norodului. Călăreții își duceau în pas caii cari lăcrămau din ochii plini de iarbă de pușcă, făceau o roată uriașă Domnului din zile bune; dar armele, care se innălțase odată cu fală, acum erau îndreptate în spre pămîntul în care și Voevodul lor se cobora.

Merseră multă vreme prin arșița lui Iulie, spre Putna. Și în toate părțile, în sate, clopote sperioase trimiteau văilor și văzduhului vaiete de jale. Și boierii se rînduiau să ducă sarcina nepretuită. Se schimbau la prohoduri. Atunci în cîmpii, în miile și miile de oameni, se întindea o tăcere grea și

Un comandant «viteaz»; din același «ortegiu», de același.

cîntecele preoților se innălțau plutind peste capetele descoperite și plecate. Cînd convoiul pornia iar, un glas rostia: «Dumnezeu să-l erte!», și mulțimea, urnindu-se în talazuri mari, își făcea cruce murmurînd răspunsul.

Și prin mulțimea aceea mare trecea fiorul aducerilor-aminte. Căci erau în jurul nedomolitului

Căpitan toți oștenii încărungiți în lupte vechi, oșteni din norod, ridicăți la o îndirjire și la o mărire fără samăn; erau toți boierii cu paloșe ascuțite și cu inimii mari și drepte; erau acolo mărtorii zilelor de la Podul-Înnalt, de la Baia și de la Cozmin. Erau bătrînii Ivașcu și Mașin, și Gherman, și Oană, și întunecosul Neamț Hrăman, vechii pîrcălași ai cetăților Mării; erau Clănău și Mușat, și Frunteș, și Boldur, și Tăut, și Gangur, și toate săbiile vrednice ale Moldovei, și toți acuma nu făceau nici o para fără mintea care se stînsese, fără brațul care amorțise!

Întinsele valuri de norod pătrunseră și în Putna. Și la mănăstirea sfîntă se lăsă jos năsălia. În biserică nu era chip să slujească: nici pentru cler nu era loc îndeajuns. Slujiră deci afară, lingă fereastra altarului. Tot norodul se lăsă în genunchi, și durerea mușca din toate inimile, căci se apropia parcă ceasul unei asfințiri veșnice.

Un arhieru cuvîntăreț se innălță apoi deasupra capetelor și începu

a vorbi despre Vodă cel mare și sfint, care din viforē a scăpat Moșia și mare și luminoasă ni-a lăsat-o, plină de bunătați și de pace. Ci ca un fulger a scăpărat paloșul lui în patru părți a zării, pe dușmanii i-a ingenunchiat în tină, spre veșnică a lor rușine, sus înălțînd neamul și legea strămoșească. Pre voi, locuri crușite de sîngele nostru și al dușmanilor, v'a amintit cuvîntătorul; pre voi, bătrînilor oșteni, v'a luat de martori și spre tine, mărite Voevod, s'a întors suspinînd și închinîndu-se, apoi a tăcut și și-a ridicat ochii spre cer.....

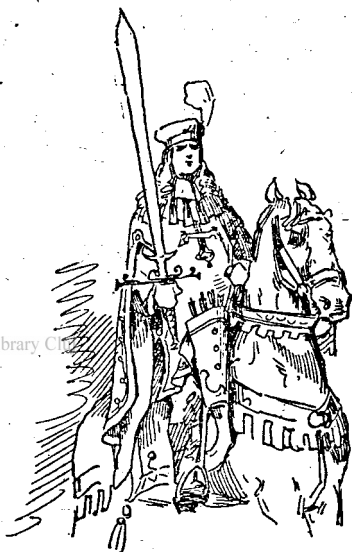
Și norodul era bătut de valuri de durere. Cu ochii înnotînd în lacrimi, trecură rudele, oștenii, boierii și norodul și sărutară mina care făcuse dreptate în lume și crucea pentru care mina se încordase atîta amar de ani. Și a fost o uriașă și adîncă zguduire în inimă, cînd patul cu chingî de fier fu coborît cu năframe de mătasă în bolta de piatră.

Văzduhul se zguduie deodată la izbucnirea puștelor, musicile prinseră a suna, prin norod trecu un freamăt mare, clopotele vuiră mai cu putere, și era o jale cum n'a mai fost de atunci în țara Moldovei. Mitropolitul se plecă și zvirli asupra mortului o mină de țărînă; apoi meșterii se puseră să zidească veșnica locuință. Mulțimea fierbea în talazuri fără astîmpăr și murmura și gemea neîntrerupt ca un codru în furtună, — iar Domnul Ștefan, fu zidit în lăcașu-î de marmură de piatră.

S'aũ stîns rînduri de oameni și s'aũ schimbat vremurile. Bătrînul Voevod își doarme somnul chinuit poate de visuri; și va mai dormi. Dar într'o zi sabia lui de oțel va străpunge mormîntul și va fulgera la soare. Și duhul vredniciei lui va trece ca un vifor prin inimile deșteptate la o nouă viață.

Atunci, după veacuri de visuri urite, și se va descreți chinul feții, vei zîmbi și vei ierta rătăcirile noastre. Atunci, bătrînule, umbra ta uriașă se va înălța deasupra oștilor nouă și-ți vor scînteia iar ochii, și se va cutremura văzduhul la glasul poporului tău!

MIHAIL SADOVEANU.

Ţopil de casă; din același cortegiū, de același.